

เพศวิถีร่วมสมัยกับการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน (Experiential Learning)

ดร.สิริพร สมบูรณ์บุรณะ*

บทคัดย่อ

การเรียนรู้เรื่อง “เพศ” อาจเป็นเรื่องที่ยากที่จะพูดคุยหรือสื่อสารได้โดยตรง ขณะที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ควรจะพูดในที่ลับและเป็นเรื่องส่วนตัว เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ทำให้ความเข้าใจของผู้คนในสังคมจึงเกิดความคลาดเคลื่อนจนนำไปสู่การปฏิบัติที่ผิด จนในที่สุดกลายเป็นปัญหาที่ไม่ใช่แค่ระดับส่วนบุคคล แต่กลายเป็นปัญหาระดับสังคมและสาธารณะ โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยรุ่นอย่างเป็นผู้ใหญ่ด้วยความคิดที่เป็นอิสระ ความมั่นใจในตนเองส่งผลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมที่ตนเองคิดว่าเหมาะสมแล้ว โดยเฉพาะเรื่อง “เพศ” จนในที่สุดส่งผลกระทบในเชิงลบ ไม่ว่าจะเป็นการท้องก่อนแต่ง การทำแท้ง การเป็นแม่ที่ไม่พร้อม การติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วผู้เขียนคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญของประเด็นปัญหาเหล่านี้ จึงได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อนำ “เพศ” เข้าสู่ห้องเรียนอย่างถูกต้อง จึงมีการพัฒนากระบวนการออกแบบและจัดการแนวทางและรูปแบบการเรียนการสอน เป็นรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์ (Experiential Learning) อันถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม เหมาะกับรายวิชาที่เน้นปฏิบัติ หรือเน้นการฝึกทักษะ สามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จำเป็นต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด อภิปรายสิ่งที่ได้รับจากสถานการณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการทดลองใช้ที่นำมาเป็นตัวอย่างให้กับแนวทางของการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับประเด็นอื่น ๆ หรือบูรณาการกับเรื่องอื่น ๆ ได้สอดคล้องกับชีวิตและสังคมของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ

เพศวิถีร่วมสมัย การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน (Experiential Learning)

Contemporary Sexuality through the Process of Experiential Learning

Learning about “sex” may be a difficult topic to discuss or communicate directly. At the same time, it is considered a topic to

* หัวหน้าสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และผู้ประสานรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” วิชาเลือกเสรี สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศิลปศาสตร์

discuss secretly or privately. Because of this, the public have often formulated their own understanding of the topic which leads to wrong practices. This problem, in turn, is not only a personal problem but also a social and public problem. When adolescents become adults, they are equipped with their free thinking and self-confidence, so they tend to naively believe that their thoughts and behavior are proper, especially those concerning sexuality. The negative effects of such orientation are, for example, teen pregnancies, abortions, unwanted pregnancies, HIV infections and others. The writer and other teaching staff on the team see this as a significant problem, thus “sexuality” has been discussed and ways to introduce it to the classroom have been brainstormed. As a result, the course design, course specifications and the teaching and learning process have been developed for a course entitled “Contemporary Sexuality” by using the process of experiential learning, which takes the learning from abstract to concrete experiences, the process that is appropriate for a practical or a skill course. Experiential learning can be used with an individual learner as well as a group. The principle is the teaching should set up a learning experience plan, trigger the learners to reflect and discuss what is learned through the experience. This process of learning has been adopted on an experimental basis as a model for other course designers who may be looking for a proper design in dealing with or integrating with other issues that are related to the learners’ life and social experiences.

Keywords: Contemporary sexuality, Experiential learning

เกริ่นนำ

“เพศ” และ “ความสัมพันธ์ทางเพศ” ถือว่าเป็นความต้องการทางด้านสัญชาตญาณของมนุษย์ เพียงแต่มนุษย์เราสามารถควบคุมและบ่มเพาะพฤติกรรมส่วนนี้ได้ด้วยสังคมและวัฒนธรรม ในปัจจุบันจะพบว่าเพศวิถีกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของผู้ชายไทย เพศวิถีที่เปลี่ยนเป็นความหลากหลายทางเพศ การค้าบริการทางเพศที่เปลี่ยนไป แต่เพศวิถีบางอย่างก็ไม่ได้เปลี่ยนไปเพราะยังถูกควบคุมภายใต้กรอบวัฒนธรรม เช่น การควบคุมเรื่องเพศของผู้หญิง ความรุนแรงทางเพศ ผู้หญิงที่ท้องไม่พร้อมยังไม่สามารถเข้าถึงบริการ

ทำแท้งที่ปลอดภัยได้ ในกรณีวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่กำลังจะเปลี่ยนผ่านไปสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยนี้เป็นวัยที่มีความต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ชอบการทำท่าย มีค่านิยมของกลุ่มเป็นตัวกำหนดการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนเสริมภาพมีแรงขับเคลื่อนทางเพศสูง มีความมั่นใจตนเอง และอาจนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ จนอาจเกิดผลเสียต่อสุขภาพได้ และนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น การตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ การทำแท้ง โรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

การแก้ปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์และเพศวิถีนำไปสู่การพูดคุยในกลุ่มคณาจารย์ นักจิตวิทยา พยาบาล นักศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยถึงประเด็นเหล่านี้ที่ส่งผลต่อชีวิตและอนาคตของสังคม จึงมองว่าควรที่จะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศที่ไม่ใช่เรื่องของคนอื่น แต่เป็นเรื่องของตนเอง เพื่อน พี่น้องหรือคนใกล้ชิดที่สำคัญเป็นการแลกเปลี่ยนจากประสบการณ์ที่พบเห็นหรือความรู้เดิมมาใช้เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การเรียนรู้

ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดทำรายวิชาเลือกใหม่ ชื่อ “เพศวิถีร่วมสมัย” เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้เข้าถึงความรู้เพื่อเพศวิถีศึกษาและการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

กระบวนการและแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย”

การออกแบบการเรียนการสอนในรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” เริ่มระดมความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนจากคณาจารย์พยาบาล นักสังคมศาสตร์ นักจิตวิทยา ที่ปรึกษาหอพัก และที่สำคัญคือคุณวราวุธ ชินวรโสภาค ผู้จัดการโครงการเพศวิถีศึกษา เพื่อเยาวชน องค์การแพธ (PATH) ประเทศไทย ผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพศวิถีศึกษารอบด้านเพื่อสุขภาวะเยาวชน ป้องกันปัญหาท้องก่อนวัยอันควร ลดความสับสนเสี่ยงให้แก่เยาวชนมาเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่คณาจารย์

กระบวนการพัฒนาและวางแผนเพื่อพัฒนารายวิชามีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 การร่วมถกเถียงค้นหาความสำคัญของการเรียนการสอน “เพศวิถีร่วมสมัย” ในมหาวิทยาลัย รวมทั้งหาคำตอบว่า เหตุใดถึงให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนเรื่อง “เพศวิถีร่วมสมัย” กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญควรจะได้อะไร วัตถุประสงค์

ของวิชานี้มุ่งให้ความสำคัญอย่างไร กระบวนการเรียนการสอนควรเป็นอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพของมหาวิทยาลัย

ครั้งที่ 2 การทดลองบทเรียนและเสริมศักยภาพอาจารย์ประจำกลุ่ม โดยการเชิญวิทยากรกระบวนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “บทเรียนเรื่องเพศวิถีร่วมสมัย” การทดลองกิจกรรมกระบวนการเพื่อให้สอดคล้องกับบทเรียน รวมถึงการค้นหาวិธีการของกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ในที่สุดทำให้ได้ข้อสรุปตรงกันคือ “การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน” เพราะกระบวนการเรียนรู้นี้มีวิธีการและเทคนิคที่อาจารย์ประจำกลุ่มชวนนักศึกษาคิด และคุยเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์การเรียนรู้ อันเกิดจากประสบการณ์ของนักศึกษาแต่ละคน ร่วมคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ รวมถึงการเสริมให้เห็นข้อมูลและความรู้ชุดสำคัญ ๆ และที่สำคัญทำให้ทราบถึงข้อควรระวังของการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้เรื่อง “เพศวิถีร่วมสมัย” คือ “ความอคติของอาจารย์ประจำกลุ่ม” ที่ควรจะต้องมีการทำความเข้าใจร่วมกัน

ครั้งที่ 3 การพัฒนาคู่มือรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” สำหรับอาจารย์ประจำกลุ่ม การจัดทำคู่มือ อันประกอบด้วย คำอธิบายวิชาการนำเสนอเนื้อหา สาระสำคัญ วัตถุประสงค์ รายละเอียดของกิจกรรม ความสำคัญของแต่ละกิจกรรม การตั้งคำถาม

ครั้งที่ 4 การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของรายวิชา โดยเปิดเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนถกเถียง ความสอดคล้องของเนื้อหา วัตถุประสงค์ กิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น

ครั้งที่ 5 การพัฒนาคู่มือรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” สำหรับนักศึกษา และการทดลองกระบวนการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย (ตัวแทนนักศึกษา) 20 คน

ครั้งที่ 6 การจัดฝึกรวมอาจารย์ประจำกลุ่มเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนรู้ เครื่องมือ และกิจกรรมต่าง ๆ ของรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย”

ครั้งที่ 7 การเปิดรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” รหัสวิชา SOC-116 รายวิชาเลือกเสรี สำนักวิชาศิลปศาสตร์ ในปีการศึกษา 2557 ภาคเรียนที่ 1

ครั้งที่ 8 การประชุมทีมอาจารย์ประจำกลุ่มก่อน ระหว่างและหลังการเรียนการสอนของภาคเรียนที่ 1 และ 2 เพื่อทำการประเมินบทเรียนแต่ละครั้ง รวมถึงปัญหาอุปสรรคของการเรียนการสอนในรายวิชานี้

หลังจากได้มีการพัฒนารายวิชานี้และได้เริ่มกระบวนการเรียนการสอนแล้ว ก็พบว่า ยังมีปัญหาอุปสรรคอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของประสบการณ์การแลกเปลี่ยน ความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม การตีความที่แตกต่างกัน ช่องว่างของความไว้วางใจ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ศัพท์หรือภาษาที่ใช้ ความเข้าใจในเนื้อหาของผู้เรียนและผู้สอน เป็นต้น

ประสบการณ์การเรียนรู้หรือเรียนรู้จากประสบการณ์

รายวิชา “เพศวิติร่วมสมัย” เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาเลือกเสรีที่ต้องการให้นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องเพศในมุมต่าง ๆ อย่างถูกต้อง และนำไปปรับใช้ได้อย่างเข้าใจ รวมถึงสามารถให้คำปรึกษากับผู้อื่นได้ แม้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตนเองโดยตรง จึงมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า “การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน” (Experiential Learning) เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรมเหมาะสมกับรายวิชาที่เน้นปฏิบัติหรือเน้นการฝึกทักษะ สามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จำเ็นต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด อภิปรายสิ่งที่ได้รับจากสถานการณ์ อีกทั้งการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ยังสามารถให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการทำโครงงานกลุ่ม การทำวิจัยหรือการฝึกงาน ดังนั้นสิ่งสำคัญคือในการเรียนรู้เหล่านี้ผู้เรียนควรมีส่วนริเริ่มหรือได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ และต้องเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงอาศัยการท่องจำเพื่อไปตอบข้อสอบเท่านั้น

แนวคิดทฤษฎีเบื้องหลังการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

นักการศึกษาหลายคนเชื่อว่า หากไม่มีประสบการณ์อาจไม่เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงหรือเกิดความเข้าใจที่แท้จริงของแนวคิดนั้น ขณะเดียวกันประสบการณ์เพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถนำไปสู่ความหมายการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง อีกทั้งถ้าต้องการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์นี้จำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วย (Enfield, 2001, Kolb, 1984; Pfeiffer & Jones, 1981)

1. ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Concrete Experience) ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมหรือประสบกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือดำเนินการร่วมทำกิจกรรม
2. ขั้นการไตร่ตรอง (Contemplation Phase) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ที่ได้รับโดยการพิจารณาไตร่ตรองผ่านเวทีสะท้อนคิด (Reflection Stage) ที่อภิปรายและวิเคราะห์ร่วมกัน
3. ขั้นสร้างแนวความคิดและนำไปประยุกต์ใช้ (Conceptualization and

Application Phase) จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและขยายขอบเขตของแนวคิดผสมผสานกับประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ

4. ขั้นการทดลองปฏิบัติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับปรากฏการณ์จริง (Carlson & Maxa, 1998) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์

ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ข้างต้นเป็นวงจรการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Recurring Cycle) ซึ่ง คอลบ์ (Kolb 1984) กล่าวว่า เป็นผลมาจากการสะท้อนและการประยุกต์ใช้ประสบการณ์หรือสถานการณ์อย่างต่อเนื่องจนเป็นขั้นตอนของการตั้งสมมติฐาน การเกิดแนวคิดใหม่ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ขณะที่จอห์น ดิวอี้ (John Dewey 1938) กล่าวถึง การจุดประเด็นประสบการณ์และการศึกษาจากประสบการณ์ก่อนหน้า ส่งผลกระทบต่อประสบการณ์ปัจจุบันซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ในอนาคต การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมีวิวัฒนาการตามลำดับเวลา

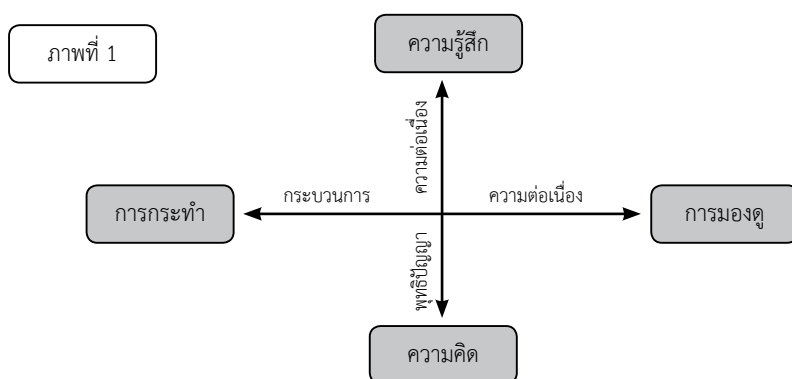
ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและความแตกต่างกันตามประสบการณ์ รวมถึงการใช้รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนนั้นอาจแตกต่างกันไป แต่ขั้นตอนที่ควรให้ความสำคัญคือ ขั้นตอนของการลงมือทำ การสะท้อนคิดและการประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ ขั้นตอนของการสะท้อนคิดและการประยุกต์ใช้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันและมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนรู้แบบที่เรียกว่า "การเรียนรู้โดยการทำ (Learn-by-doing)" หรือ "การเรียนรู้ด้วยสองมือ" (Hands-on-learning) (Proudman, 1995)

คอลบ์ (Kolb, 1984: 41)ได้อธิบายว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์มี 6 ลักษณะสำคัญ คือ

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการคิดและจินตนาการที่ดีที่สุด โดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ (Outcomes)
2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องบนพื้นฐานของประสบการณ์
3. การเรียนรู้ต้องการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคู่ตรงข้ามที่ต่อต้านวิถีของการปรับตัวแห่งโลกความจริง (การเรียนรู้โดยธรรมชาติเต็มไปด้วยความตึงเครียดเช่นกัน)
4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการแบบองค์รวมของการปรับตัวไปทั่วโลก

5. การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อม
6. การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้อย่างสร้างสรรค์ อันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์กันระหว่างความรู้ทางสังคมและความรู้ส่วนบุคคล

ภาพที่ 1 วงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนที่นำไปสู่การเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์

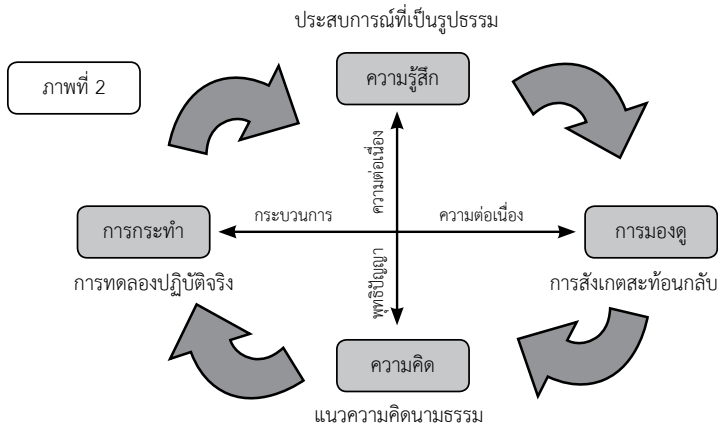

จากภาพข้างต้น แสดงวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนที่นำไปสู่การเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องนี้มีขั้นตอน ดังนี้

1. ประสบการณ์จริง (ความรู้สึกรู้) การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เฉพาะเจาะจงและเกี่ยวข้องกับผู้คน และไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น
2. การสังเกตสะท้อนกลับ (ดู) การสังเกตก่อนที่จะทำการตัดสินใจโดยดูสภาพแวดล้อมจากมุมมองที่แตกต่างกัน และค้นหาความหมายของสิ่งเหล่านั้น
3. แนวความคิดเชิงนามธรรม (คิด) ตรรกะการคิดวิเคราะห์และการทำความเข้าใจสถานการณ์อย่างปัญญาชน
4. การทดลองปฏิบัติ (ทำ) ความสามารถทำสิ่ง ๆ หนึ่งได้สำเร็จโดยคน เหตุการณ์และการกระทำที่มีอิทธิพล รวมถึงความเสี่ยง

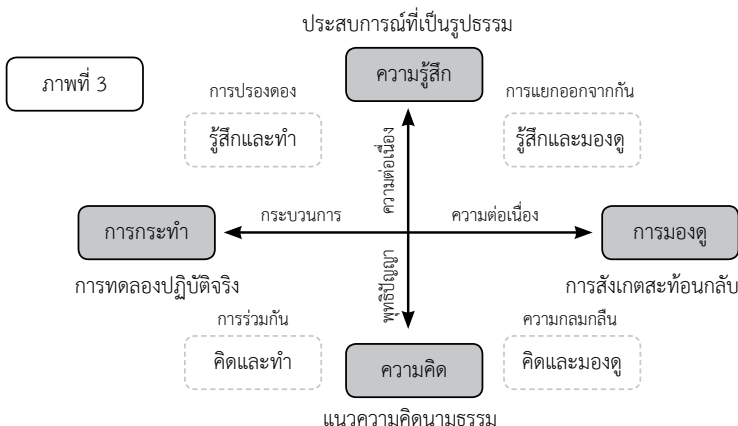
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนอาจเข้าสู่วงจรการเรียนรู้ที่จุดใดและดีที่สุดจะได้เรียนรู้งานใหม่ถ้าพวกเขาปฏิบัติทั้ง 4 ขั้นตอน

ภาพที่ 2 แสดงสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนอาจเข้าสู่วงจรการเรียนรู้ที่จุดใดและดีที่สุด

นอกจากนี้คอลบ (1999) ยังได้กล่าวไว้ว่า ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดการใช้สมองด้านขวาและสมองด้านซ้ายคิดตามลำดับ อย่างไรก็ตามการรับรู้และการประมวลผลการตรวจสอบถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการเรียนรู้และเป็นวิธีการหนึ่งที่คนสนใจที่จะเรียนรู้ คอลบเชื่อว่ารูปแบบการเรียนรู้จะไม่คงที่ตามลักษณะบุคลิกภาพ แต่รูปแบบการเรียนรู้ที่ค่อนข้างคงที่ของพฤติกรรมจะเป็นไปตามพื้นหลังและประสบการณ์ของพวกเขา ดังนั้นพวกเขาอาจจะมีวิธีการตั้งคำถามการเรียนรู้มากกว่ารูปแบบ

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์การเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับพฤติกรรมและประสบการณ์ของผู้เรียน

1. การแยกออกจากกัน (รูปธรรมและการสะท้อนกลับ) เน้นนวัตกรรมและจินตนาการเพื่อกระทำในสิ่งนั้น ๆ มุมมองสถานการณ์รูปธรรมมาจากการทำความเข้าใจและการปรับเปลี่ยนโดยการสังเกตมากกว่าการกระทำ ที่น่าสนใจคือ ผู้คนมีแนวโน้มความรู้สึกรูปแบบเดิม เชกเช่นกิจกรรมการรวมกลุ่มและการระดมความคิด

2. ความกลมกลืน (นามธรรมและการสะท้อนกลับ) ดึงการสังเกตและความคิดที่แตกต่างกันมาบูรณาการรวมกัน เช่นเหตุผลอย่างอุปนัยและ และสร้างแบบจำลองและทฤษฎี การออกแบบโครงการและการทดลอง

3. การร่วมกัน (นามธรรมและการทดลองปฏิบัติ) เน้นการประยุกต์ใช้ความคิดและการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการประยุกต์เชิงปฏิบัติการ

4. การปรองดอง (รูปธรรมและการทดลองปฏิบัติ) การทดลองใช้และข้อผิดพลาดค่อนข้างมากกว่าความคิดและสะท้อนกลับ การปรับตัวได้ดีเพื่อเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง แก้ปัญหาโดยสัญชาตญาณการกระทำที่ผิดพลาดเช่นการเรียนรู้จากการค้นหา ก็เป็นแนวโน้มที่ทำให้ผู้คนสบายใจ

ดังนั้นการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐานนี้จะใช้ได้ดีในกรณีการสอนในหัวข้อที่เกี่ยวกับปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อมและในกรณีนี้ การเรียนการสอนในรายวิชา “เพชวิถีสัมมัย” เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สะท้อนแนวคิดหรือมุมมองที่หลากหลายและในที่สุดสามารถสรุปเป็นแนวปฏิบัติไปสู่กรณีอื่น ๆ หรือประเด็นอื่น ๆ ได้ ซึ่งจะเป็นไปตามขั้นตอนที่คอลัมได้นำเสนอไว้ข้างต้นนั้น

ชั้นเรียน “เพชวิถีสัมมัย”กับการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

สายฝน เอกวรารุง (2555: 253) ได้นำกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาจัดการเรียนรู้เพชศึกษาครอบด้าน อันมีเป้าหมายในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศด้วยการจัดการเรียนรู้เพชศึกษาครอบด้าน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเลือกใช้เพื่อปรับทัศนะ ความรู้ ทักษะ สมรรถนะการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ 4 ขั้นตอน คือ

1. การลงมือทำ/การตั้งประสบการณ์ (Do) ด้วยการให้ผู้เรียนตั้งประสบการณ์หรือทำกิจกรรมตามโจทย์และวัตถุประสงค์ที่ผู้จัดการเรียนรู้ออกแบบ

2. การสะท้อน (Reflect) การชวนผู้เรียนตั้งข้อสังเกตประสบการณ์ที่ได้แลกเปลี่ยนหรือกิจกรรมที่ทำในขั้นตอนแรก คำถามชวนคิดชวนคุยที่ใช้เป็นเรื่องของความคิดเห็นและความรู้สึก เช่น สังเกตเห็นอะไรจากข้อมูลที่ได้จากการระดมของกลุ่ม รู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร เพราะอะไร เป็นต้น

3. การคิด วิเคราะห์ สรุป (Analyze) ด้วยการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมคิดวิเคราะห์ หาเหตุผลประกอบเพื่อสนับสนุนหรือให้มุมมองที่แตกต่าง วิเคราะห์ปัจจัยและผลกระทบต่อสุขภาพจากพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ รวมทั้งพิจารณาทางเลือกของการปรับแก้สถานการณ์ให้ดีขึ้น การชวนคิด วิเคราะห์ สรุป ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นทักษะ ความคิด ค่านิยม และตัวตนของตนเองชัดเจน

4. การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิต (Apply) ผู้จัดการเรียนรู้มักตั้งคำถามชวนคิดและสรุปการเรียนรู้ว่า ตลอดกระบวนการของกิจกรรม ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร และกิจกรรมที่ได้เรียนรู้สามารถนำไปปรับใช้การดำเนินชีวิตได้หรือไม่อย่างไร

ตารางที่ 1: แสดงโมเดลการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์เป็นฐาน (Experience-based model)

	จุดชนวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ ซึ่งประสาน กับประสบการณ์ของนักศึกษา การนำเสนออย่างจริงจัง การประเมินตนเองและ การสะท้อนกลับ	
การประยุกต์การเรียนรู้ใหม่ การเรียนรู้ใหม่จะทำให้เกิด ปัญญา		บันทึกผลที่เกิดขึ้น ความรู้สึก ความคิด และอาการทางกาย
การเรียนรู้ด้วยตนเองและ กลุ่มการเน้นที่วัตถุประสงค์ การเรียนรู้และความเข้าใจ ของปัจเจกบุคคลและกลุ่ม		สะท้อนอย่างวิพากษ์วิจารณ์ สอบคุณค่าของตนเอง,ความอคติ สมมุติฐาน คำถาม ความคิด การฟังผู้อื่นและการท้าทาย สภาพแวดล้อมของกลุ่ม
	ความต้องการให้ความหมาย การเรียนรู้ อะไรที่ฉันต้องการรู้ เพื่อตอบสนอง สถานการณ์ เหล่านี้? การอ่านและวิจัย	

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน มีดังนี้

1. ขั้นเตรียมผู้จัดการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการเรียนการสอนเรื่อง “เพศ” ในมุมมองต่าง ๆ เพื่อลดอคติ ระเบิดระงับการตั้งประเด็นหรือคำถามที่ละเอียดอ่อนต่อผู้เรียนหรือผู้ฟัง โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากองค์การ PATH 2 Health เป็นผู้นำการแลกเปลี่ยน

2. ขั้นเตรียมการสอน เป็นการเตรียมใน 2 หัวข้อใหญ่ ซึ่งการจัดเตรียมเนื้อหาต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน

2.1 เตรียมวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้แน่ชัดและเฉพาะเจาะจงว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอะไรบ้าง

2.2 เตรียมประเด็น ตัวอย่าง สถานการณ์สมมติ รวมถึงคลิปวิดีโอเพื่อให้ผู้เรียนอ่าน/ฟัง/ชมโดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้การเตรียมสถานการณ์อาจเตรียมเขียนไว้อย่างละเอียดเพื่อมอบให้แก่ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นระดมความคิด รวมทั้งวิเคราะห์ประเด็นนั้นๆ

3. ขั้นนำเข้าสู่กิจกรรม เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้จัดการเรียนรู้อาจใช้วิธีโยงประสบการณ์ใกล้ตัว ผู้เรียนเล่าเรื่องราว หรือสถานการณ์สมมติ และการร่วมกันช่วยกันแก้ปัญหา

4. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลกิจกรรมนั้น ๆ ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น คติวิเคราะห์ อภิปราย

5. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป-ผู้เรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์เสนอแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาและสรุปร่วมกันกับผู้สอน

ตัวอย่างของเนื้อหา วัตถุประสงค์และกิจกรรมของรายวิชาเพศวิถีร่วมสมัย เช่น หัวข้อ “เพศ เพศสภาพ และเพศวิถี” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- เพื่ออธิบายแนวคิดเบื้องต้นเรื่อง เพศ เพศสภาพ และเพศวิถี ได้
- เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางเพศหรือความเป็นตัวตนทางเพศกับการใช้ชีวิตอย่างมีความเข้าใจท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางเพศได้
- เพื่ออธิบายอิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมและกระบวนการเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อความเป็นหญิงและความเป็นชายและความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม พฤติกรรม และความเชื่อเรื่องเพศในสังคมปัจจุบันได้
- เพื่อสำรวจอคติ ความเชื่อ ค่านิยมของตนเองที่มีต่อเพศสภาพแบบต่าง ๆ ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง เพศทางเลือก
- เพื่อเปิดใจยอมรับความหลากหลายทางเพศและเคารพความแตกต่าง

ในการจัดกิจกรรมโดยใช้ 3 กิจกรรม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1. เลี้ยงเด็ก 2. คัดอย่างไร และ 3. จุดยืน โดยกิจกรรมเหล่านี้เน้นให้เกิดการชวนคิดชวนคุยและตั้งคำถาม กิจกรรมและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ถูกนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผู้สอนทำหน้าที่จัดการเรียนรู้และมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการตั้งประสบการณ์เก่าออกมา ผนวกกับความรู้ใหม่ที่จะหนุนเสริมเพิ่มเติม โดยมีกระบวนการกิจกรรมเป็นเครื่องมือและตัวนำทางไปสู่วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชา

การจัดกระบวนการ โดยใช้กิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ดังนี้

1. กระบวนการกลุ่มย่อย

การจัดแบ่งกลุ่มย่อยทำให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งสามารถเข้าใจเพื่อนในกลุ่มแต่ละคนได้ ทั้งนี้ การพูดคุยเรื่อง “เพศ” เป็นเรื่องที่ค่อนข้างอ่อนไหวและเสี่ยงต่อความเข้าใจผิดจึงต้องมีการเปิดใจ ทำความเข้าใจและข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เช่น กิจกรรม “ตุ๊กตาล้มลุก” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อละลายพฤติกรรมสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เรียน และบอกความคาดหวังและกำหนดกติกาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องเพศ

กิจกรรมนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนการสอนในการทำความเข้าใจ หลังจากนั้น กระบวนการกลุ่มย่อยก็จะสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นขั้นตอน มีความเข้าใจทั้งผู้จัดการกระบวนการและผู้เรียน

2. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)

การแสดงบทบาทสมมติเป็นสถานการณ์ของการแสดงโดยไม่มีการเตรียมตัว โดยเน้นความสำคัญที่บุคคลและบทบาท ผู้เรียนสวมบทบาทคนใดคนหนึ่งและแสดงหรือปฏิบัติ บทบาทของผู้ที่เขาเป็นในสถานการณ์เฉพาะที่กำหนดขึ้น จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจลึกซึ้งในความรู้สึกของผู้เรียนเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะนั้น ๆ ซึ่งอาจแสดงบทบาทสมมติแบบละคร หรือการแสดงบทบาทสมมติแบบแก้ปัญหา (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546) จากกิจกรรมเสริมกระบวนการกลุ่มย่อย บางประเด็นไม่สามารถพูดคุยได้อย่างตรงไปตรงมาต้องอาศัยการแสดงบทบาทสมมติและการตีความจากการแสดง จึงจำเป็นต้องมีการแสดงบทบาทสมมติหรือละครในประเด็นต่าง ๆ เช่น การคบเพื่อนชายชายหรือหญิงหญิง การปฏิเสธความต้องการของคู่รัก

3. การใช้คลิปีวีดีโอ/ภาพยนตร์สั้น

คลิปีวีดีโอหรือภาพยนตร์สั้นเป็นเครื่องมือกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ เช่น กิจกรรม “ลิซิทรักหนังฮอว์ม่อน” นำเสนอการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ตั้งใจและไม่ป้องกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การตั้งครรภ์อันไม่พึงประสงค์หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ในการชมคลิปีวีดีโอ/ภาพยนตร์สั้น จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจผลลัพธ์ของการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยได้ ทราบถึงแนวทางการป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยได้ และแหล่งช่วยเหลือที่สามารถเข้าถึงได้อย่างปลอดภัยเมื่อต้องเผชิญเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง

4. การทำโครงงาน

เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากประสบการณ์จริง ค้นหาความจริง และนำความรู้ไปประยุกต์และเผยแพร่ต่อสาธารณะและกลุ่มเป้าหมาย ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น คลิปีวีดีโอ การณรงคิโนในพื้นที่สาธารณะ การแสดงสถานการณ์เพื่อกระตุ้นกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมเหล่านี้ได้ถูกนำมาปรับใช้กับกิจกรรมในรายวิชา อันนำไปสู่การตั้งคำถาม การสร้างข้อถกเถียง การแลกเปลี่ยนที่อยู่บนตรรกะของเหตุผล และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องให้แก่กลุ่มเป้าหมายและสาธารณะชน

บทบาทอาจารย์/ผู้สอนในฐานะผู้จัดการเรียนรู้

ผู้จัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษาแนะแนวทาง ที่ปรึกษา พี่เลี้ยง ผู้เรียนรู้ร่วมกันและผู้ประเมินผล การบูรณาการการเรียนรู้ถูกใช้ในรายวิชานี้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ได้รับการยอมรับเพื่อความก้าวหน้าในหน่วยการเรียนรู้ครอบคลุมถึงเป้าหมาย และถูกทำให้เพิ่มมากขึ้น

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอนไม่ควรครอบงำหรือคอยบงการความคิดผู้เรียน แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดตัดสินใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้สอนควรให้เวลาที่เพียงพอแก่ผู้เรียนในการทำงาน ใช้สมาธิ พุดคุย จินตนาการ ลองผิดลองถูก และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างสัมพันธ์ หรือทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความสนใจคล้ายกัน

2. ค้นหาสิ่งที่ผู้เรียนสนใจเรียนรู้ การเรียนรู้ที่กระตุ้นพลังทางความคิดมากที่สุดจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง การที่ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนรู้สิ่งที่สนใจ เขาจะเรียนรู้อย่างเต็มใจและมีความสุข ผู้สอนควรสังเกตหรือซักถามว่าผู้เรียนสนใจอยากรู้สิ่งใด จากนั้นจัดการเรียนการสอนให้เปิดกว้าง ยืดหยุ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนหรือทำกิจกรรมที่สนใจ

ผู้จัดการเรียนรู้หรืออาจารย์ทำหน้าที่ ดังนี้ (สายฝน เอกวรังกูร 2555: 253)

1. การตั้งประสบการณ์ที่เหมือนหรือคล้ายออกมาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยน
2. การเติมแนวคิดข้อมูลความรู้ภายหลังแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งผู้จัดการเรียนรู้พิจารณาเพิ่มเติมข้อมูลใหม่จากงานวิจัย หนังสือ ตำรา งานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลประกอบการเรียนรู้เพิ่มเติม
3. การเชื่อมโยงการเรียนรู้/การวางแผนประยุกต์ใช้ ด้วยการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเพื่อเชื่อมการเรียนรู้ เช่น การวิเคราะห์ใบงาน กรณีศึกษา
4. การให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและวางแผนการนำประเด็นที่ได้จากการเรียนรู้ใหม่ไปปรับใช้กับชีวิตจริง

อย่างไรก็ตาม ผู้จัดการเรียนรู้/ผู้สอนจะไม่ตัดสินถูกผิด ไม่ชี้นำแต่ใช้วิธีการตั้งคำถามชวนคิดชวนคุย และเชื่อมร้อยประเด็น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้มากที่สุด ในบรรยากาศที่ปลอดภัย สนุกสนาน น่าติดตามรวมถึงสามารถเพิ่มเติมเนื้อหาข้อมูลที่สำคัญและจำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนสนใจและบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้

สำหรับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้จัดการกระบวนการนี้ ผู้ประสานงานรายวิชาได้เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาพัฒนาผู้สอน เช่น เทคนิควิธีการตั้งคำถาม การฟัง และการถกเถียงแลกเปลี่ยน เทคนิคการทำคิวิดีโอสำหรับนำเสนอ เรื่องเพศที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นต้น

บทบาทผู้เรียน

การเรียนรู้ของผู้เรียนจะดำเนินไปด้วยดีต่อเมื่อ

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงมีส่วนเลือกวิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการเรียนรู้ นับตั้งแต่มีส่วนร่วมตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ ร่วมออกแบบวิธีการเรียนรู้ รวมไปถึงร่วมตัดสินใจวิธีการประเมินผลการเรียนรู้
2. เผชิญปัญหาจากประสบการณ์จริง โดยธรรมชาติของผู้เรียนมีความอยากรู้ อยากเห็น กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ค้นพบและหาทางออกให้แก่ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้สอนมีหน้าที่กระตุ้นธรรมชาติความอยากรู้ของผู้เรียน โดยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อค้นพบความรู้ด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง ซึ่งการประเมินตนเองมีความหมายและสำคัญกว่าการประเมินโดยผู้อื่น การให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ และประเมินการเรียนรู้ของตนเอง หมายถึงการให้ผู้เรียนร่วมกำหนดเป้าหมาย ประเมิน

ความคืบหน้า รวมทั้งตั้งบรรทัดฐานคุณภาพผลการเรียนรู้ของเขาเอง เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองอย่างแท้จริง การประเมินควรใช้วิธีการที่หลากหลาย มุ่งประเมินทั้งผลงาน คุณภาพทางวิชาการ สภาพอารมณ์ผู้เรียนในการทำงาน รวมทั้งอาจประเมินทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสารเพื่อนำเสนอข้อมูลความรู้ที่ได้แก่ผู้อื่น เป็นต้น

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลของรายวิชานี้ ได้กำหนดกรอบการวัดโดยเน้นกระบวนการ ทักษะการคิดวิเคราะห์ กระบวนการมีส่วนร่วมและทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการให้ความสำคัญกับการนำประสบการณ์เดิมที่ได้เรียนรู้มาแล้ว สิ่งที่ได้รู้เดิม และกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชานี้ โดยคิดเป็นร้อยละ 50 ของกิจกรรมกระบวนการในชั้นเรียน ร้อยละ 25 โครงการงาน และร้อยละ 25 ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้เนื้อหาในชีวิตรจริง

ตารางที่ 2: แสดงแนวทางการวัดและประเมินผล

หัวข้อประเมิน	1	2	3	4
1. ทักษะการคิดวิเคราะห์	ไม่สามารถจำแนกข้อมูล/ข้อเท็จจริงหรือเชื่อมโยงเพื่อให้เหตุผลในการตอบคำถามได้	การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงได้ การเชื่อมโยงเพื่อให้เหตุผลประกอบการตอบคำถามได้ แต่ไม่ชัดเจนนัก	การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง การเชื่อมโยงเพื่อให้เหตุผลประกอบการตอบคำถามถูกต้อง หรือครบถ้วนเพียงบางส่วน	การแยกแยะข้อมูล/ข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง การเชื่อมโยงเพื่อให้เหตุผลประกอบการตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน
2. ทักษะกลุ่มย่อยและการมีส่วนร่วม (Group skills and participation)	มีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยหลีกเลี่ยงการนำเสนอต่อกลุ่ม	นำเสนอแต่ไม่เด่นชัด	ให้ความร่วมมือกับกลุ่ม ให้ข้อเสนอแนะและกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์พอควร	มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์อย่างกระตือรือร้นและสม่ำเสมอ ตั้งคำถามที่สอดคล้องกับปัญหา ตั้งใจและให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอ กระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วม ยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ไม่ dominate การอภิปราย

3. ทักษะการสื่อสาร (Communication skills)	ไม่พูด ไม่แสดงออก	ไม่สามารถเสนอความคิดให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจได้	นำเสนอความคิดได้เหมาะสมแต่ยังอธิบายเป็นนามธรรม	นำเสนอความคิดได้ชัดเจน อธิบายประเด็นที่ซับซ้อนได้ชัดเจน กระชับ เข้าใจง่าย สรุปได้ตรงประเด็น
4. การเตรียมตัวและการศึกษาด้วยตนเอง (Preparation and SDL)	เตรียมตัวน้อย ค้นคว้ามาน้อยมาก	เตรียมตัวมา แต่มีข้อมูลน้อย	การเตรียมตัวดี ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย แต่ยังเป็นแบบผิวเผิน	การเตรียมตัวดี ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ค้นคว้าข้อมูลได้ตรงประเด็น ประมวลข้อมูลเหมาะสม สามารถสังเคราะห์และเข้าใจได้ในเชิงลึก
5. ความสามารถโดยภาพรวม (Overall performance)	ยังต้องปรับปรุง	พอใช้	ปานกลาง	ดี

จุดเด่นกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

จากการจัดการเรียนการสอนในวิชาเพศวิถีร่วมสมัยผ่านมา 1 ปีการศึกษา พบว่า จุดเด่นของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน ได้แก่

1. เปิดโอกาสให้ผู้สอนได้เข้าใจลึกซึ้งในความรู้สึกรจริงของผู้เรียน
2. ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ สร้างสรรค์และสนุก ไม่น่าเบื่อ
3. ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้
4. ผู้เรียนรับทราบถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงประเด็นทางสังคม เกี่ยวข้องกับการทำงานกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชน
5. ผู้สอนเสริมทักษะความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี ซึ่งรวมถึงการมีความเมตตา การให้ความอบอุ่นและความจริงใจ
6. ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาองค์ความรู้และทฤษฎีได้ง่ายขึ้น รวมถึงการเข้าถึงงานวิจัยและกฎหมายที่สามารถนำไปปฏิบัติ
7. ผู้เรียนสามารถสะท้อนการวิจารณ์ได้ดี ซึ่งเกี่ยวกับการตั้งคำถาม การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อิสระทางความคิด การเตรียมความพร้อมเพื่อการตรวจสอบคุณค่าของตนเอง ความอคติและสมมติฐาน
8. ผู้เรียนสามารถในการค้นหาความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติการ เช่น การค้นหาความเสี่ยง

9. ผู้เรียนมีทักษะการจัดการได้เป็นอย่างดี การทำงานเป็นทีม การเป็นผู้นำ การต่อรองและการรักษาผลประโยชน์

10. ผู้สอนเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการสอนแบบกระบวนการกลุ่มย่อย และประเด็นเรื่องเพศ

ข้อจำกัดและปัญหา/อุปสรรค

ปัญหาของผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งมักจะเกิดจากการยึดติดกับรูปแบบการศึกษาแบบเดิม ๆ และการใช้อำนาจของผู้ประเมิน ส่วนผู้เรียนเองก็ยึดติดกับความสะดวกสบาย และนิยมการเรียนรู้แบบเดิม ๆ ที่พวกเขาไม่ต้องรับผิดชอบมากนัก ดังนั้นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำทนายประสบการณ์ของผู้เรียนและผู้สอนที่เกี่ยวข้องคือการเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้แบบเก่า และค้นหาความสนุกและความน่าสนใจให้ เกิดกับการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

ผู้ประเมินควรระวังก้าวข้ามจากการใช้อำนาจมาเป็นผู้เอาใจใส่ดูแล จากประสบการณ์ของผู้สอนในฐานะผู้ตัดสินทำให้นักศึกษาเองโกรธและสับสน จึงควรมีวิธีการประเมินแบบอื่น ๆ ที่นำมาพิจารณา เช่น การประเมินตนเองและเพื่อนซึ่งอาจจะไม่เป็นจริงนัก อย่างไรก็ตามข้อกำหนดของผลการสะท้อนกลับสู่ผู้เรียนนั้นเป็นการประเมินเพื่อช่วยเหลือการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ลดประสบการณ์ที่เลวร้ายลงการเลื่อนชั้นโดยสมัครใจ ไม่อนุญาตให้ผู้เรียนสะท้อนถึงการแสดงการเทียบเคียงเฉพาะเรื่อง ซึ่งทั้งผู้สอนและผู้เรียนเองต้องเรียนรู้การประเมินผลการเรียนรู้อย่างสนุกสนานและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ข้อบกพร่องของกระบวนการเรียนการสอนแบบใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

1. อาจเป็นการยากที่ผู้เรียน “มีความรู้สึก” และ “คิด” บทบาทของผู้แสดงในแต่ละสถานการณ์เฉพาะอย่าง

2. อาจเป็นวิธีการที่ยากสำหรับผู้สอน/ผู้จัดการเรียนรู้ ถ้าหากได้รับการฝึกหรือมีประสบการณ์ไม่เพียงพอ

3. อาจใช้เวลามากในแต่ละกิจกรรม และการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยน

4. ผู้เรียนอาจล้อเลียนเพื่อนทำให้การเรียนรู้ไม่มีคุณค่า และเกิดความไม่กล้าพูดคุยแลกเปลี่ยนและความไม่ไว้วางใจกัน ซึ่งพบว่า กลุ่มผู้เรียนที่มีจิตใจเปิดเผยเท่านั้นที่จะทำให้กระบวนการดำเนินการอย่างสนุกสนาน

5. เมื่อผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมแล้วผู้สอนจะจัดตัวผู้แสดงบทบาทต่าง ๆ โดยการเลือกผู้แสดงนั้น ผู้สอนอาจใช้วิธีเลือกอย่างเจาะจง เช่น เลือกผู้ที่มีปัญหาออกมาแสดง เขาได้รู้สึกในปัญหาและเห็นวิธีแก้ปัญห

6. บรรยากาศของห้องเรียน ขนาดชั้นเรียนส่งผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น ห้องเรียนแคบเกินไป มีเก้าอี้และโต๊ะเรียนไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เป็นต้น

สรุป

การพัฒนากระบวนการออกแบบและจัดการแนวทางและรูปแบบการเรียนการสอน เป็นรายวิชา “เพศวิถีร่วมสมัย” โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์ (Experiential Learning) อันถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม เหมาะกับรายวิชาที่เน้นปฏิบัติ หรือเน้นการฝึกทักษะ สามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จำเป็นต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด อภิปราย สิ่งที่ได้รับจากสถานการณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการทดลองใช้ที่นำมาเป็นตัวอย่างให้กับแนวทางของการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับประเด็นอื่น ๆ หรือบูรณาการกับเรื่องอื่น ๆ ได้สอดคล้องกับชีวิตและสังคมของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

จากการประเมินการเรียนการสอนของผู้เรียน พบว่า การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์นี้ เป็นการเปิดโอกาสให้เข้าใจลึกซึ้งในความรู้สึกจริงของผู้เรียนเกิดการสนใจ สร้างสรรค์และสนุก มีกิจกรรมแปลกใหม่และน่าสนใจ ได้ลงมือทำด้วยตนเอง สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ชีวิตจริงได้ เข้าใจมากขึ้น ผู้เรียนมีโอกาที่เข้าใจความรู้สึกของแต่ละคนในแต่ละบทบาทสมมุติที่แสดง การรับทราบถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่น ประเด็นใหญ่ทางสังคมเกี่ยวข้องกับการทำงานกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชน ทำให้ตื่นตัวในการเรียน กล้าพูดกล้าเสนอ กล้าคิด และเปิดใจคุยเรื่องเพศมากขึ้น และได้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศมากขึ้น และเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตคนเราทุกช่วงวัย และอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อเรื่องเพศ รวมถึงพฤติกรรมทางเพศด้วย

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำทนายประสบการณ์ของนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องคือ การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้แบบเก่า และค้นหาความสนุกและความน่าสนใจให้เกิดกับการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์เป็นฐาน

คำนิยามทนายบท

การจัดการการเรียนการสอนแบบใช้ประสบการณ์เป็นฐานและรายวิชาเพศวิธิร่วมสมัยนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากไม่ได้การสนับสนุนจากสำนักวิชาศิลปศาสตร์ อาจารย์ ดร.ทิพย์วัลย์ สุทิน ผู้สนับสนุนและผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวคิดการเรียนเชิงรุก รองศาสตราจารย์ ดร.สายฝน เอกวางกูร และคุณกิม ภควเมธาวี ผู้ผลักดันและสนับสนุนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาและการเรียนรู้ คุณวราณัฐ ชินวรโสภาค และคุณสุทิตา ศรีบุตรวงศ์ มูลนิธิแพธทูเฮลท์ (path2health) ผู้พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้และแนวคิดเรื่องเพศวิธิ และที่ขาดไม่ได้คือ ทีมผู้จัดการการเรียนรู้ที่พร้อมจะพัฒนาเรียนรู้ร่วมกัน อาจารย์ ดร.สุธัญญา ตัวอินทร์ คุณอัมพร รัตนวิจิตร รองศาสตราจารย์ ดร.ชินา สุภากรณ์ อาจารย์ ดร.พุทธิพร ธนธรรมเมธี อาจารย์ ดร.ปิ่นธน์ แสนสุข อาจารย์ ดร.กัณรรัตน์ ธรรมรักษ์ อาจารย์ ดร. อัสพร บุญยัง และคุณชูใจ ช่วยชู รวมถึงน้อง ๆ ทีมนักวิชาการสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศิลปศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ไผ่ สิทธิสุนทร. (2543). การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์. **สานปฏิรูป**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 28 กรกฎาคม 2543 หน้า 24-27.
- สายฝน เอกวางกูร. (2550). พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ. ใน ศิริพร ชัมภลิจิตและจุฬาลักษณ์ บาร์มี (บรรณาธิการ) **คู่มือการสอน: การสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต** ขอนแก่น: แผนงานพัฒนาเครือข่ายพยาบาลศาสตรเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (พย.สสส.) ระยะที่ 2. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ศิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (2550). **นวัตกรรมการเรียนการสอน PBL กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. นครศรีธรรมราช: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). **หลักการสอน**. (ฉบับปรับปรุง) พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- องค์กรแพธ (PATH). (2551). **คู่มือหลักสูตร “เพศศึกษารอบด้าน” สำหรับนักศึกษา สาขาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ**. กรุงเทพฯ ฯ: บริษัทเออร์เจน แทค จำกัด.
- Carlson, S., & Maxa, S. (1998). **Pedagogy applied to nonformal education**. The Center St. Paul: Center for Youth Development, University of Minnesota Extension Service.
- Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., & Ecclestone, K. (2004). **Learning styles and pedagogy in post-16 learning: A systematic and critical review**. www.LSRC.ac.uk: Learning and Skills Research Centre. Retrieved January, 15, 2008: <http://www.lsda.org.uk/files/PDF/1543.pdf>.
- Dewey, J. (1938). ***Experience and education***. New York: The Macmillan Company.
- Gibbons, Jill and Gray, Mel (2002). An integrated and experience-based approach to social work education: The Newcastle model. **Social Work Education: The International Journal**, Vol 21 (5). pp. 529-549.
- Kolb, D. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development**. Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ.
- Kolb D. (1984). **Experiential learning: experience as the source of learning and development**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Kolb D. (1999). **The Kolb Learning Style Inventory, Version 3**. Boston: Hay Group.
- Proudman, B. (1995). Experiential education as emotionally engaged learning. In K. Warren, M. Sakofs, & J. S. Hunt, Jr. (Eds.). ***The theory of experiential education***. Dubuque. IA: Kendall/Hunt Publishing Co.
- Ruben, Brent D. (1999). Simulations, Games, and Experience-Based Learning: The Quest for a New Paradigm for Teaching and Learning. **Simulation & Gaming**. December 30:498-505.